

Pelgrimsverslagen: 'Dichterbij kun je niet komen'

Wat bezielt de pelgrim?

Kwalitatief onderzoek naar de motieven van moderne pelgrims is tijdrovend werk. Een database met geannoteerde verslagen van pelgrims moet daar verandering in brengen.

Erica Renckens

Zelf zullen de onderzoekers er niet zo snel aan beginnen. Veel te ver. En veel te massaal. Toch leggen elk jaar meer en meer mensen de pelgrimstocht naar Santiago de Compostela in Spanje af. Met name de laatste honderd kilometer – minimaal benodigd voor het verkrijgen van de 'compostela', het certificaat – is zó druk, dat inmiddels gezocht wordt naar alternatieve routes. Wat bezielt deze mensen om deze lange tocht te voet, te fiets of te paard af te leggen?

Motieven van pelgrims

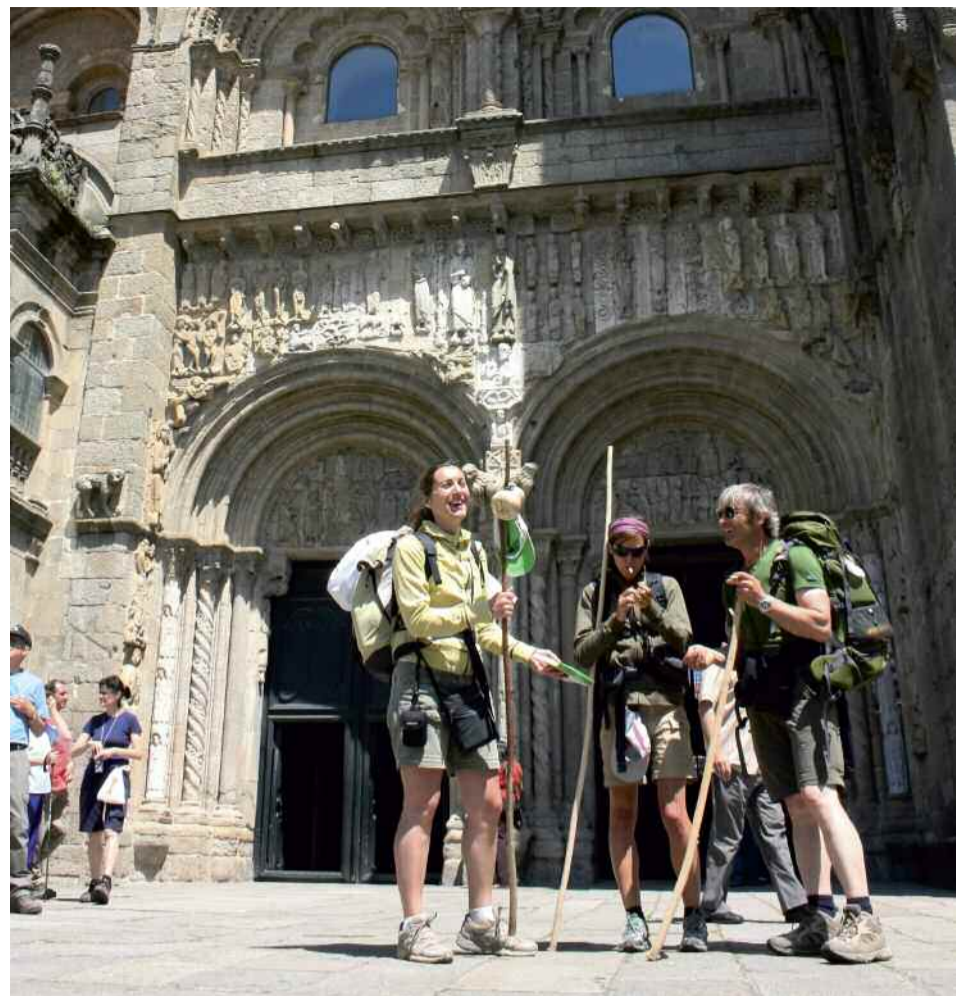
Paul Post en Laurie Faro, beiden verbonden aan Tilburg University (School of Humanities, onderzoeksgroep Religie en Ritueel), doen al jaren onderzoek naar de motieven van pelgrims. "We ontdekten al vrij snel dat de verslagen die de pelgrims zelf van hun tocht schreven een interessante bron voor ons onderzoek waren. Dichterbij kun je niet komen",

vertelt Post, terwijl hij bladert door het tijdschrift van het Nederlands Genootschap van Sint Jacob, waar meer dan tienduizend Nederlandse pelgrims lid van zijn. "Het kost alleen heel veel tijd om zulke verslagen handmatig te analyseren. Meestal kun je niet meer dan tien verslagen in je onderzoek meenemen."

Daar moet het *Corpus of Pilgrimage Narratives* verandering in brengen. In deze database, gefinancierd door CLARIN-NL, zullen een paar duizend Santiago-pelgrimsverslagen vanaf de jaren '80/'90 opgenomen worden. De Tilburgse onderzoekers werken in dit project samen met het *Meertens Instituut*, dat veel ervaring heeft in het ontwikkelen van digitale corpora. "Alle verslagen zullen uitvoerig worden voorzien van metadata, zodat de gebruiker beschikt over informatie over de auteur, de bron en trefwoorden", aldus Faro. In de database zullen niet alleen verslagen uit genootschapstijdschriften worden opgenomen, maar ook verslagen als blogs en andere sociale media. Het corpus zal nooit 'af' zijn: nieuwe verslagen kunnen doorlopend toegevoegd worden.

Persoonlijke beleving

Met geavanceerde zoektechnieken kunnen de gebruikers de pelgrimsverslagen inhoudelijk analyseren. "We hebben eerder een model ontwikkeld waarin hedendaagse rituelen grof-

Pelgrims aangekomen in Santiago de Compostela, Spanje foto Toni Sanchez Poy

weg worden verbonden met een vijftal zogenoemde 'fields of the sacred': religie & spiritualiteit, kunst & cultuur, healing, gedenken en recreatie", vertelt Post. "Met de database willen we onderzoeken welke velden een rol spelen voor Santiago-pelgrims. Ze voelen zich méér dan alleen wandelaars. Aan welke velden ontleen ze identiteit? Zijn er meerdere velden samen in het spel? En veranderen deze velden tijdens de tocht?"

"We zijn ook benieuwd naar de invloed van het medium op de inhoud van het verslag", vertelt Faro. "Op weblogs en sociale media gaat het er vooral om jezelf te presenteren. Je

schrijft niet voor jezelf, maar om te delen met anderen. We verwachten dat daardoor de traditionele focus op cultuurhistorische aspecten van de tocht zal verschuiven naar de persoonlijke beleving van de pelgrim."

Voor Faro en Post zal het project geslaagd zijn als de database er is, blijft groeien en onderzoekers er ook daadwerkelijk gebruik van maken. Voor dat laatste lonkt er al een concreet perspectief: vanaf 2013 begint een Tilburgse e-humanities-promovendus een onderzoek naar het profiel van de 'moderne pelgrim' op basis van het corpus.

Schatgraven naar sentimenten

E-onderzoek naar referentieculturen

Is 'text mining' bruikbaar bij onderzoek naar referentieculturen? Een samenwerking tussen UU, UvA en Huygens

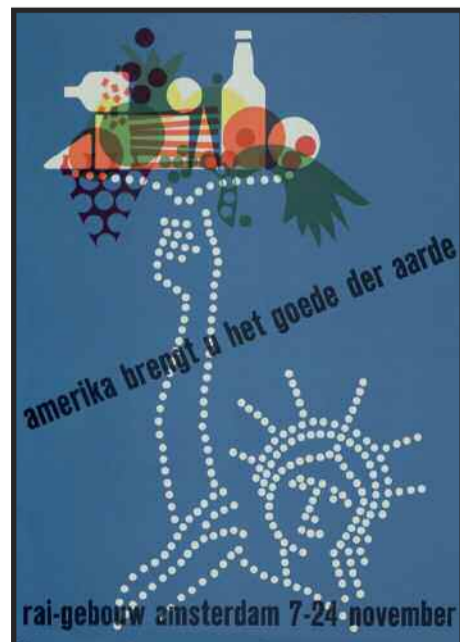
ING. Peter Boot

Is het Amerikaanse bedrijfsleven een positief of een afschrikwekkend voorbeeld? Hoe zagen Nederlanders de Amerikaanse consumptiecultuur of media? En kunnen we *text mining* gebruiken om antwoorden op deze en soortgelijke vragen te vinden in de steeds grotere digitale corpora die beschikbaar komen?

Samenwerking

NWO heeft in het *Horizon-programma* een subsidie van 2 miljoen toegekend voor een onderzoek naar deze vragen. Het project *E-onderzoek naar Referentieculturen: De opkomst van de Verenigde Staten in het publieke discours in Nederland, 1890-1990* is aangevraagd door Joris van Eijnatten (UU) in samenwerking met Toine Pieters en Jaap Verheul (UU), Maarten de Rijke (UvA) en Charles van de Heuvel (Huygens ING). Het vijfjarige programma onderzoekt hoe Nederlanders aan-

keken tegen de producten, praktijken en ideeën die met de Verenigde Staten werden geassocieerd. De VS zijn daarbij een voorbeeld van een 'referentiecultuur': een cultureel model dat al dan niet geïmiteerd wordt

Uitingen zoals dit affiche uit 1963 beïnvloeden de beeldvorming over Amerika foto Stichting NAGO

maar uit de discussie in geen geval is weg te denken.

Uitgangspunt vormt de collectie historische kranten en tijdschriften van de Koninklijke Bibliotheek. Daarin worden in eerste instantie entiteiten (personen, organisaties) onderkend en de relaties daartussen geïnventariseerd. Ook andere digitale collecties zullen in het onderzoek worden betrokken, zoals die van het Instituut voor Beeld en Geluid, of meer specialistische collecties van bijvoorbeeld het verzekeringswezen. Aan de hand daarvan worden de gevonden entiteiten voorzien van contextinformatie, zodat het systeem de tekst tot op zekere hoogte 'begrijpt'. Met *sentiment mining* wordt vervolgens onderzocht hoe deze entiteiten worden gewaardeerd. De onderzoeker krijgt zo veel sneller dan voorheen inzicht in de wisselende mening over, bijvoorbeeld, Amerikaanse consumptieartikelen.

Zo makkelijk als Google

Gevraagd naar de doelstelling van het project verklaart Jaap Verheul, één van de projectleiders: "Er bestaat al veel technologie voor het doorzoeken van grote bestanden. Voor geesteswetenschappers is die technologie echter slecht toegankelijk. We zijn op zoek naar een

manier om deze techniek net zo makkelijk inzetbaar te maken als Google. Daarvoor zullen de informatici zich ook verdiepen in de processen van het historisch onderzoek. In het project werken twee mediators speciaal aan de vertaling van onderzoekerswensen naar techniek en de inpassing van de techniek in de onderzoekspraktijk. Daar gaan we ook over publiceren."

Zijn zulke intermediairs nog steeds nodig? José de Kruif, ICT-consulent in Utrecht en nauw betrokken bij deze aanvraag: "Zeker. Het gaat niet zomaar om softwaregebruik, of om het op maat laten bouwen van tools. Het gaat ook om een andere manier van denken en een andere methodologie. Als wij een voldoende 'geesteswetenschapvriendelijk' instrumentarium afleveren, wordt het gebruik van digitale technieken in de toekomst misschien makkelijker." Jaap Verheul: "En alleen de praktijk kan dat leren. We willen toe naar een iteratieve methode van onderzoek, waarin fasen van interpretatie (kwalitatief) en kwantitatieve toetsing elkaar afwisselen. Wat het beste werkt, kun je alleen samen uitvinden. Wat dat betreft zien we onszelf wel als vroedvrouw bij de geboorte van deze nieuwe techniek."